

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم

بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Political

سیاسی

نویسنده: ولادیمیر ایلیچ لنین
برگردان از: سهراب شباهنگ
۲۴ می ۲۰۱۸

کارل مارکس (زندگی نامه مختصر مارکس و شرح مارکسیسم) ۵

کتاب نگاری

مجموعه کامل آثار مارکس و نامه های او هنوز منتشر نشده اند. آثار مارکس به روسی بیش از هر زبان دیگری ترجمه شده است. در زیر فهرستی از نوشته های مارکس به ترتیب زمانی می آوریم. مارکس در سال ۱۸۴۱ تز خود را درباره فلسفه اپیکور نوشت. (این اثر در آثار چاپ نشده [مارکس] درج شده که درباره آن سخن خواهیم گفت.) مارکس در این تز هنوز کاملاً دیدگاه ایده آلیستی – هگلی داشت. در سال ۱۸۴۲ مارکس مقاله هائی در روزنامه رابین (کلن) نوشت. یکی از آنها نقدی درباره بحث مربوط به مطبوعات آزاد در مجلس ششم رابین بود، مقاله ای دیگر به زدیدن چوب [الوار] اختصاص داشت، مقاله دیگر در دفاع از آزاد کردن سیاست از یزدان شناسی و غیره بود (که قسماً در آثار چاپ نشده [مارکس] درج شده است). در این مقالات ما نشانه هائی از گذار مارکس از ایده آلیسم به ماتریالیسم و از دموکراسی انقلابی به کمونیسم می بینیم. در سال ۱۸۴۴ سالنامه المانی – فرانسوی به سردبیری مارکس و آرنولد روگه در پاریس منتشر شد، که در آن این تحول سرانجام کامل شده بود. قابل توجه ترین مقاله منتشر شده در این نشریه، «مقدمه نقد فلسفه حقوق هگل» بود (که هم در آثار چاپ نشده [مارکس] و هم به صورت جزوه جداگانه منتشر شد و «در باره مسأله یهود» (که هم در آثار چاپ نشده [مارکس] و هم به صورت جزوه در انتشارات زنانیه، بخش کتاب های ارزان انتشار یافت). در سال ۱۸۴۵، مارکس و انگلس کتابچه ای در فرانکفورت تحت عنوان خانواده مقدس، به ضد برونو باوئر و شرکاء (که در آثار چاپ نشده [مارکس] درج شده، همچنین دو ویرایش روسی از آن به شکل کتابچه یکی توسط نووی گولوس در سن پترزبورگ در سال ۱۹۰۶ و دیگری توسط وستنیک زنانیا در سن پترزبورگ در سال ۱۹۰۷ منتشر شده است). تزهائی درباره فویرباخ مارکس در بهار ۱۸۴۵ نوشته شده (که به عنوان یک پیوست در جزوه لوبویگ فویرباخ انگلس انتشار یافته؛ ترجمه ای روسی از آن وجود دارد). در سال های ۱۸۴۷-۱۸۴۵ مارکس شماری مقاله در نشریات به پیش! پاریس، روزنامه المانی بروکسل (۱۸۴۷)، وست فلیشر دامفوت (بیلفلد ۴۸-۱۸۴۵)،

گزارشات اشپیگل (البرفاد ۱۸۴۶) نوشت (که بیشتر آنها گردآوری نشده، انتشار مجدد نیافته و به روسی ترجمه نشده اند). مارکس در ۱۸۴۷ کتاب بنیادی خود به ضد پرودن، *فقر فلسفه* را در پاسخ به کتاب *فقر فلسفه* فقر پرودن نوشت. این کتاب در بروکسل و پاریس انتشار یافت (سه انتشار از این کتاب به زبان روسی توسط نووی میر وجود دارد، یکی توسط گ. لویچ، دومی توسط آکسیوا و سومی توسط پروشچنیه که هر سه مربوط به سال های ۱۹۰۵ و ۱۹۰۶ اند). در سال ۱۸۴۸ *سخنرانی مارکس در باره تجارت آزاد* در بروکسل انتشار یافت (ترجمه روسی وجود دارد)، سپس مارکس در لندن با همکاری انگلس *مانیفست حزب کمونیست* معروف را نوشت که تقریباً به همه زبان های اروپائی و شماری از زبان های دیگر ترجمه شده است (حدود هشت ترجمه از آن به زبان روسی انتشار یافته؛ این انتشارات که توسط مولوت، کلوکل، آکسیوا و غیره صورت گرفته و بیشترشان مصادره شده اند تحت نام های *مانیفست کمونیست*، *درباره کمونیسم*، *طبقات اجتماعی و کمونیسم*، *سرمایه داری و کمونیسم*، *فلسفه تاریخ* انتشار یافته اند. ترجمه کامل و دقیق ترین ترجمه این اثر و نیز دیگر آثار مارکس را می توان در انتشارات «گروه آزادی کار» در خارج از روسیه یافت). از اول جون ۱۸۴۸ تا ۱۹ مه ۱۸۴۹ *روزنامه نوین رابین* به سردبیری واقعی مارکس انتشار یافت. مقالات متعدد او در این روزنامه، که تا امروز بهترین ارگان و ارگان بی نظیر پرولتاریای انقلابی است، به طور کامل گردآوری و تجدید چاپ نشده اند. مهم ترین آنها در آثار چاپ نشده [مارکس] آمده است. مقاله *کار مزدی و سرمایه* که در آن نشریه چاپ شد بارها به شکل جزوه منتشر شده است (چهار انتشار در روسیه توسط کوزمان، مولوت، میگاکوف و لویچ در سال های ۱۹۰۵ و ۱۹۰۶)، همچنین در *روزنامه لیبرال* ها در رهبری (توسط انتشارات زنانه در بخش کتاب های ارزان، شماره ۲۷۲، سن پترزبورگ، ۱۹۰۶). در سال ۱۸۴۹ مارکس در کلن دو محاکمه سیاسی را منتشر کرد (دو سخنرانی که مارکس در مقابل اتهامات مربوط به نقض قانون مطبوعات و دعوت به مقاومت مسلحانه به ضد حکومت برای دفاع از خود ایراد کرد و در دادگاه تبرئه شد. پنج ترجمه روسی در سال های ۱۹۰۵ و ۱۹۰۶ توسط آکسیوا، مولوت، میگاکوف، زنانه و نووی میر انجام شده است). در سال ۱۸۵۰ مارکس در هامبورگ شش شماره از *روزنامه نوین رابین* منتشر کرد که مهم ترین آنها بعداً در آثار چاپ نشده [مارکس] منتشر شد. مقالات به ویژه مهم در این نشریه را انگلس در سال ۱۸۹۵ در کتابچه ای به نام *مبارزه طبقاتی در فرانسه ۱۸۵۰-۱۸۴۸* چاپ کرد (ترجمه های روسی توسط «کتابخانه» م. مالیخ شماره های ۵۹ و ۶۰۲ و در مجموعه آثار تاریخی، ترجمه بازاروف و استپانوف که توسط اسکیمونت در سال ۱۹۰۶ در سن پترزبورگ چاپ شد؛ و نیز در *اندیشه ها و دیدگاه های سده بیستم*، سن پترزبورگ، ۱۹۱۲). در سال ۱۸۵۲ جزوه *هیجدهم برومر لویی بناپارت* در نیویورک به چاپ رسید (ترجمه های روسی در مجموعه هائی که بالاتر ذکر شد). در همان سال جزوه ای در لندن به نام *افشاگری در باره محاکمه کمونیست ها در کلن* منتشر شد (ترجمه روسی تحت عنوان *محاکمه کمونارها در کلن*، کتابخانه علم مردمی، شماره ۴۳، سن پترزبورگ، ۱۹۰۶). از اگست ۱۸۵۱ تا ۱۸۶۲ مارکس همکار دائمی نیویورک *تریبون* بود (۶) که در آن بسیاری از مقالاتش به عنوان سرمقاله بی امضاء به چاپ رسید. برجسته ترین این مقالات بعد از مرگ مارکس و انگلس با ترجمه المانی تحت عنوان *انقلاب و ضد انقلاب در المان* منتشر شد (ترجمه های روسی از این اثر در دو مجموعه توسط بازاروف و استپانوف و سپس در شکل جزوه در پنج انتشار توسط آکسیوا، ایشچستورنایا پولزا، نووی میر، وسوشچایا بیلیوتکا، و مولوت صورت گرفته است). برخی از مقالات مارکس در *تریبون* بعداً، مانند جزوه ای درباره پالمستون، که به شکل جزوه در سال ۱۸۵۶ در لندن منتشر شد، *افشاگری هائی درباره تاریخ دیپلوماتیک سده هیجدهم* (که وابستگی پولی دائمی وزرای لیبرال انگلستان به روسیه در آن افشاء می شود) و نوشته های دیگر. پس از مرگ مارکس دختر او، الینور اولینگ، شماری از مقالات مارکس درباره مسأله شرق در *تریبون* را تحت عنوان مسأله شرق در لندن

در سال ۱۸۹۷ به چاپ رساند. بخشی از آن به روسی ترجمه شده است: جنگ و انقلاب، مارکس و انگلس: مقالات منتشر نشده (۱۸۵۳، ۱۸۵۲، ۱۸۵۴)، خارکوف، ۱۹۱۹، ناشا میسل لایبرری شماره ۱. مارکس در آخر سال ۱۸۵۴ و در طول سال ۱۸۵۵ با روزنامه نوین/در و در سال های ۱۸۶۲-۱۸۶۱ با Viennese paper Presse همکاری کرد. آن مقالات گردآوری نشده اند و تنها برخی از آنها در زمان نو مجدداً به چاپ رسیده اند همان گونه که نامه های پرشمار مارکس. همین امر درباره مقالات مارکس در داس فولک (مردم) (لندن ۱۸۵۹) در باره تاریخ دیپلوماتیک جنگ ایتالیا در ۱۸۵۹ نیز صادق است. در سال ۱۸۵۹ اثر مارکس به نام سهمی در نقد اقتصاد سیاسی در برلین به چاپ رسید (ترجمه های روسی: مسکو ۱۸۹۶ با ویرایش مانوئیلوف، ۱۹۰۷، ترجمه رومیانتسوف). در سال ۱۸۶۰ جزوه ای از مارکس تحت عنوان آقای فوگت، در لندن منتشر شد.

در سال ۱۸۶۴، پیام اتحاد بین المللی کارگران [انترناسیونال اول]، نوشته مارکس در لندن انتشار یافت (ترجمه ای روسی از آن وجود دارد). مارکس نویسنده بسیاری از بیانیه ها، پیام ها و قطعنامه های شورای عمومی انترناسیونال بود. مطالب و مواد مربوط به این زمینه نه تجزیه و تحلیل و نه حتی گردآوری شده اند. نخستین برخورد به این موضوع اثری از گوستاو جاک Gustav Jaeckh به نام انترناسیونال است (ترجمه روسی، سن پترزبورگ، ۱۹۰۶، انتشارات زنانیه) که در آن از جمله چند نامه و طرح قطعنامه از مارکس چاپ شده است. از جمله اسناد انترناسیونال که مارکس نوشته پیام شورای عمومی انترناسیونال درباره کمون پاریس است که در سال ۱۸۷۱ در لندن زیر عنوان جنگ داخلی در فرانسه منتشر شد (ترجمه روسی یکی با ویرایش لنین، انتشارات مولوت و دیگران). مکاتبات مارکس با یکی از اعضای انترناسیونال به نام کوگلمان مربوط به سال های ۱۸۷۴-۱۸۶۲ است (دو ترجمه روسی وجود دارد یکی توسط آ. گویخباگ و دیگری با ویرایش لنین). در سال ۱۸۶۷، اثر عمده مارکس، سرمایه: نقدی بر اقتصاد سیاسی جلد اول در هامبورگ منتشر شد. جلد های دوم و سوم سرمایه توسط انگلس پس از مرگ مارکس در سال ۱۸۸۵ و ۱۸۹۴ منتشر شدند. ترجمه های روسی از این قرارداد: جلد اول پنج انتشار (دو تا با ترجمه دانیلسون در سال های ۱۸۷۲ و ۱۸۹۸، دو تا با ترجمه ای. آ. گورویچ. ل.م. زاک با انتشار استرووه، چاپ اول ۱۸۹۹، چاپ دوم ۱۹۰۵ و دیگری به انتشار بازاروف و استپانوف). جلد های دوم و سوم یکی با ترجمه دانیلسون (که چندان رضایت بخش نیست) و دیگری توسط بازاروف و استپانوف (ترجمه بهتر) منتشر شده اند. مارکس در سال ۱۸۷۶ در نوشتن کتاب آنتی دورینگ انگلس مشارکت کرد و فصل کاملی از این کتاب را که به تاریخ اقتصاد سیاسی می پردازد نوشت.

پس از مرگ مارکس آثار زیر از او منتشر شدند: نقد برنامه گوتا (ترجمه روسی، سن پترزبورگ، ۱۹۰۶ و در المان در زمان نو، ۱۸۹۱-۱۸۹۰ شماره ۱۸)؛ مزد، بها و سود (سخنرانی که در ۲۶ جون ۱۸۶۵ ایراد شد؛ زمان نو، XVI، ۱۸۹۸-۱۸۹۷، ترجمه روسی توسط مولوت، و لوویچ ۱۹۰۶-۱۹۰۵)؛ آثار منتشر نشده کارل مارکس، فریدریش انگلس و فردیناند لاسال، سه جلد، اشتوتگارت، ۱۹۰۲ (ترجمه روسی با ویرایش آکسلرود و دیگران، دو جلد، سن پترزبورگ، ۱۹۰۸، جلد اول همچنین توسط گورویچ انتشار یافته، مسکو، ۱۹۰۷، نامه های لاسال به مارکس جداگانه انتشار یافته و در آثار منتشر نشده درج است). نامه هائی از کارل مارکس، فریدریش انگلس و دیگران به ف. آ. زورگه و دیگران (دو انتشار روسی، یکی با ویرایش آکسلرود و دیگری با مقدمه لنین انتشار Dauge)؛ تئوری های ارزش اضافی، سه جلد در چهار قسمت، اشتوتگارت ۱۰-۱۹۰۵، دست نوشت های جلد چهارم سرمایه، به انتشار کائوتسکی (تنها جلد اول به روسی ترجمه شده است در سه چاپ: سن پترزبورگ، ۱۹۰۶، ویرایش پلخانف، کیف، ۱۹۰۶، ویرایش پلخانف و کیف، ۱۹۰۷، ویرایش توچاپسکی). در سال ۱۹۱۳ چهار جلد بزرگ از مکاتبات مارکس و انگلس شامل ۱۳۸۶ نامه که در فاصله سپتمبر ۱۸۴۴ تا ۱۰ جنوری ۱۸۸۳ نوشته شده منتشر شد که حجم بزرگی از مواد و

مطالبی که در زمینه مطالعه زندگی نامه و دیدگاه های مارکس بسیار پر ارزش است عرضه می کند. در سال ۱۹۱۷ دو جلد از مقالات مارکس و انگلس که در فاصله ۱۸۶۲-۱۸۵۲ نوشته شده اند منتشر گردید (به المانی). این فهرست از آثار مارکس را باید با این نکته خاتمه دهیم که بسیاری از مقالات و نامه های کوتاه مارکس که غالباً در زمان نو، به پیش و دیگر مجلات المانی زبان نوشته شده اند در اینجا منظور نشده اند. همچنین بی شک فهرست ترجمه های آثار مارکس، به ویژه جزوه هائی که در سال های ۱۹۰۵ و ۱۹۰۶ منتشر شده اند کامل نیست.

ادبیات درباره مارکس و مارکسیسم بسیار گسترده است. در اینجا تنها به برجسته ترین موارد اشاره می کنیم. مؤلفان به سه گروه عمده تقسیم شده اند: مارکسیست ها، که به طور عمده دیدگاه مارکس را می پذیرند؛ نویسندگان بورژوا که اساساً با مارکسیسم دشمنی دارند؛ و رویونیست ها که فرض می شود برخی از مبانی مارکسیسم را می پذیرند اما در واقعیت، درک و مفاهیم بورژوائی را جانشین آن مبانی می کنند. شیوه برخورد نارودنیکی به مارکسیسم را باید به عنوان نوع ویژه ای از رویونیسم روسی در نظر گرفت. ورنر سُمبارت در سهمی در کتاب نگاری مارکسیسم (آرشیو برای علوم اجتماعی و سیاست اجتماعی، ۱۹۰۵، ص ۴۱۳ تا ۴۳۰) سیصد و چندی عنوان [کتاب و مقاله در مورد مارکسیسم] در فهرستی که کامل نیست ارائه می دهد. برای تکمیل آن نگاه کنید به نماگرهای زمان نو در سال های ۱۸۸۳ تا ۱۹۰۷ و سال های پس از آن، همچنین به کتاب نگاری سوسیالیسم و کمونیسم نوشته یوزف اشتامهامر، جلد های ۱ تا ۳ (پنا، ۱۹۰۹-۱۸۹۳). برای کتاب نگاری تفصیلی مارکسیسم، همچنین نگاه کنید به کتاب نگاری علوم اجتماعی، برلین، ۱۹۰۵. همچنین نگاه کنید در میان کتاب ها، به نوشته ن. آ. روباکین (جلد ۲، چاپ دوم). ما در اینجا تنها اصلی ترین کتاب ها را ذکر می کنیم. در زمینه زندگی نامه مارکس، باید پیش از همه به مقالات انگلس در فولکس کالندر [تقویم مردم] که توسط براکه در سال ۱۸۷۸ در براونشوایگ در منتشر شد و به واژه نامه علوم سیاسی جلد ۶ ص ۶۰۰-۶۰۳ رجوع کرد؛ ویلهلم لیبکنشت، کارل مارکس، خاطرات بیوگرافیک، نورمبرگ، ۱۸۹۶؛ لافارگ، خاطراتی از کارل مارکس؛ لیبکنشت، کارل مارکس، چاپ دوم، سن پترزبورگ، ۱۹۰۶، پل لافارگ، خاطرات من از کارل مارکس، اودسا، ۱۹۰۵، (منبع: زمان نو، IX)، یادبود کارل مارکس، سن پترزبورگ، ۱۹۰۸، ۴۱۰ صفحه، مجموعه مقالات از ی. نوزوروف، ن. روژکوف، و. بازاروف، ی. استکلف، آ. فین - پینوتایوسکی، پو رومیانتسوف، ک. رنر، هو رولاند- هولست، و. ایلین، ر. لوکزامبورگ، گ. زینوویف، ی. کامنف، پ. اورلفسکی و م. تاگانسکی؛ فرانکس مهرینگ، کارل مارکس. زندگی نامه حقیقی که یک سوسیالیست امریکائی به انگلیسی نوشته (جان اسپارگو، کارل مارکس، زندگی و آثار او، لندن، ۱۹۱۱) رضایت بخش نیست. برای بررسی کلی فعالیت های مارکس نگاه کنید به کائوتسکی، کار تاریخی کارل مارکس، به مناسبت بیست و پنجمین سالگرد مرگ استاد، برلین، ۱۹۰۸. عنوان ترجمه روسی این کتاب کارل مارکس و اهمیت تاریخی او است، سن پترزبورگ، ۱۹۰۸. همچنین به جزوه ای به زبان ساده نوشته کلارا زتکین زیر عنوان کارل مارکس و کار زندگی او (۱۹۱۳) نگاه کنید. خاطراتی از مارکس، خاطرات آنکوف در وستنیک یورویی، ۱۸۸۰، شماره ۴ (همچنین در خاطرات او، جلد سوم، دهه ای به یاد ماندنی، سن پترزبورگ، ۱۸۸۲)؛ خاطرات کارل شوتز در روسکویه بوگاتسو، ۱۹۰۶، شماره ۱۲، خاطرات م. کوالوسکی در وستنیک یورویی، ۱۹۰۹، شماره ۶ و غیره. در مسأله فلسفه مارکسیسم و ماتریالیسم تاریخی بهترین تشریح توسط پلخانف در این آثار او آمده است: بیست سال، سن پترزبورگ، ۱۹۰۹، چاپ سوم؛ از دفاع تا حمله، سن پترزبورگ، ۱۹۰۹؛ مسابلی بنیادی مارکسیسم، سن پترزبورگ، ۱۹۰۸؛ نقد متقدان ما، سن پترزبورگ، ۱۹۰۶؛ در مسأله گسترش درکی مونیستی از تاریخ، سن پترزبورگ، ۱۹۰۸ و غیره. آنتونیو لابرولا، گفتاری در باره دید مادی تاریخ، سن پترزبورگ، ۱۸۹۸؛ همچنین ماتریالیسم تاریخی و فلسفه، سن پترزبورگ، ۱۹۰۶؛ فرانکس مهرینگ، در باره

ماتریالیسم تاریخی (دو انتشار توسط پروسوشچنیه و مولوت)، سن پترزبورگ، ۱۹۰۶ و *افسانه لنینگ*، ۱۹۰۸ (زنانه)؛ همچنین نگاه کنید به چارلز آندلر (غیرمارکسیست)، *مانیفست کمونیست، تاریخ، مقدمه و توضیحات*، سن پترزبورگ، ۱۹۰۶. همچنین *ماتریالیسم تاریخی*، مجموعه مقالاتی از انگلس، کائوتسکی، لافارگ و بسیاری دیگر را ببینید، سن پترزبورگ، ۱۹۰۸؛ ل. آکسلرود، *قطعات فلسفی، پاسخی به منتقدان فلسفی ماتریالیسم تاریخی*، سن پترزبورگ، ۱۹۰۶. دفاع ویژه ای از انحرافات ناموفق دیتسگن از مارکسیسم در کتاب ای. اونترمن می توان دید: *نقائص منطقی مارکسیسم تنگ نظرانه*، ۷۵۳ صفحه، مونیخ، ۱۹۰۹ (کتابی حجیم اما نه چندان جدی). ریشه های فلسفی مارکسیسم، در *مجله همه علوم سیاسی*، سال شصت و دوم انتشار، ۱۹۰۶، کتاب m ص ۴۰۷-۴۳۲ اثر جالبی است از یک مخالف دیدگاه های مارکسیستی که وحدت فلسفی این دیدگاه ها را از نقطه نظر ماتریالیستی نشان می دهد. بنوآردمن، *مفروضات فلسفی درک مادی تاریخ*، در *سالنامه قانون گذاری، مدیریت و اقتصاد ملی (سالنامه اشمولر)*، ۱۹۰۷، کتاب سوم، صفحات ۱ تا ۵۶، فرمول بندی بسیار مفیدی از برخی از اصول بنیادی ماتریالیسم فلسفی مارکس و مجموعه ای از استدلالات به ضد آنها از دیدگاه کانتی و لادری گری به طور کلی است.

رودلف اشتاملر (طرفدار کانت)، *اقتصاد و حقوق از دیدگاه درک مادی تاریخ*، چاپ دوم، لایپزیگ، ۱۹۰۶؛ و *ولتمن (طرفدار کانت)*، *ماتریالیسم تاریخی (ترجمه روسی ۱۹۱۱)*، فنرلاندر (طرفدار کانت) *کانت و مارکس*، سن پترزبورگ، ۱۹۰۹، همچنین به مباحثات بین آ. بوگدانف، و یازاروف و دیگران از یک سو و وو ایلین از طرف دیگر رجوع کنید (دیدگاه های دوتای اول در خلاصه ای از *فلسفه مارکسیسم*، سن پترزبورگ، ۱۹۰۸؛ او بوگدانف، *سقوط شیئی پرستی بزرگ*، مسکو، ۱۹۰۹، و آثار دیگر و دیدگاه آخری در *کتابش ماتریالیسم و امپریوکریتیسیسم*، مسکو ۱۹۰۹، آمده است). در *مسئله ماتریالیسم تاریخی و اخلاق کتب های برجسته از این قرارند: کارل کائوتسکی، اخلاق و درک مادی تاریخ*، سن پترزبورگ، ۱۹۰۶، و آثار متعددی از کائوتسکی، لونی بودن، *سیستم نظری کارل مارکس در پرتو نقد اخیر*، ترجمه از انگلیسی با ویراستاری و. زاسولچ، سن پترزبورگ، ۱۹۰۸؛ هرمان گورتر، *ماتریالیسم تاریخی*، ۱۹۰۹. از آثار مخالفان مارکسیسم موارد زیر را خاطر نشان می کنیم: توگان- بارانفسکی، *مبانی نظری مارکسیسم*، سن پترزبورگ، ۱۹۰۷؛ س. پروکوپویچ، *نقد مارکس*، سن پترزبورگ، ۱۹۰۱؛ هاماکر، *سیستم فلسفی - اقتصادی مارکسیسم (لایپزیگ)*، ۷۳۰ صفحه، مجموعه ای از نقل قول ها، ورنر سُمبارت، *سوسیالیسم و جنبش اجتماعی سده نوزدهم*، سن پترزبورگ؛ ماکس آدلر (طرفدار کانت)، *علیت و غایت گرایی (وین)*، ۱۹۰۹، در *مطالعات مارکسی* و نیز *مارکس همچون متفکر* توسط همین نویسنده.

کتاب یک هگلی ایده آلیست به نام *جیوانی جنتیله، فلسفه مارکس*، پیزا، ۱۸۹۹، شایسته توجه است. مؤلف برخی از جنبه های مهم دیالکتیک ماتریالیستی مارکس را که معمولاً طرفداران کانت و پوزیتیویست ها و غیره بدان توجه ندارند خاطر نشان می کند. همچنین لوی، *فوبرباخ*، اثری درباره یکی از پیش کسوت های عمده فلسفی مارکس. کتاب *دقت چیه یک مارکسیست*، نوشته چمیشف، سن پترزبورگ (دیه لو)، ۱۹۰۸، مجموعه مفیدی از نقل قول از شماری از آثار مارکس است. در مورد آموزه اقتصادی مارکس کتاب های مهم عبارتند از: کارل کائوتسکی، *آموزه اقتصادی کارل مارکس* (چاپ های روسی زیاد)، *مسئله ارضی، برنامه ارفورت* و جزوه های فراوان. همچنین رجوع کنید به ادوارد برنشتاین، *آموزه اقتصادی مارکس*، *جلد سوم «سرمایه»* (در ترجمه روسی ۱۹۰۵)؛ گابریل درویل، *سرمایه (شرح جلد اول سرمایه در ترجمه روسی ۱۹۰۷)*. یکی از نمایندگان به اصطلاح رویونیسم در میان مارکسیست ها در زمینه مسئله ارضی ادوارد داوید که کتاب *سوسیالیسم و کشاورزی* (ترجمه روسی، سن پترزبورگ، ۱۹۰۲) است. برای نقد رویونیسم رجوع کنید به: و. ایلین، *مسئله ارضی*، بخش ۱، سن پترزبورگ، ۱۹۰۸. همچنین کتاب و. ایلین، *تکامل*

سرمایه داری در روسیه، چاپ دوم، سن پترزبورگ، ۱۹۰۸؛ *مطالعات اقتصادی و مقالات*، سن پترزبورگ، ۱۸۹۹؛ داده های جدید درباره قوانین تکامل سرمایه داری در کشاورزی، جلد ۱، ۱۹۱۷ را ببینید. یک کاربرد دیدگاه های مارکس با مقداری انحرافات را در زمینه آخرین داده های مربوط به روابط کشاورزی در فرانسه می توان در کتاب *Compègrave-Morel* به نام *مسئله ارضی و سوسیالیسم در فرانسه*، پاریس، ۱۹۱۲، ۴۵۵ صفحه ملاحظه کرد. دیدگاه های اقتصادی مارکس با کاربری آن در مورد آخرین پدیده های اقتصادی را می توان در هیلفردینگ، سرمایه مالی، سن پترزبورگ، ۱۹۱۱، دید (برای تصحیح اشتباهات اصلی در دیدگاه های مؤلف در زمینه نظریه ارزش، به مقاله کائوتسکی تحت عنوان *طلا، اسکناس و کالاها در زمان نو*، XXX, I، صفحات ۸۳۷ و ۸۸۶ رجوع کنید)؛ و. ایلین، *امپریالیسم، آخرین مرحله سرمایه داری*، ۱۹۱۷. انحرافات از مارکسیسم در نکات اساسی عبارتند از: پتر ماسلف، *مسئله ارضی (دو جلد) و نظریه توسعه اقتصادی (سن پترزبورگ، ۱۹۱۰)*. نقدی بر این انحرافات را می توان در مقاله کائوتسکی زیر عنوان *مالتوسیالیسم و سوسیالیسم در زمان نو*، XXIX, I، ۱۹۱۱، ملاحظه کرد.

نقد آموزه اقتصادی مارکس از دیدگاه به اصطلاح نظریه مفیدیت نهائی را که در میان استادان بورژوا رواج دارد می توان در آثار زیر یافت: بوهم – باورک، *کارل مارکس و پایان سیستم او* (برلین، ۱۸۹۶ در *Staatswiss. Arbeiten. Festgabe für K. Knies*)، ترجمه روسی، سن پترزبورگ، ۱۸۹۷، نظریه مارکس و نقد آن، و سرمایه و سرمایه داری، چاپ دوم، دو جلد، اینسبروک، ۱۹۰۲-۱۹۰۰، ترجمه روسی، سرمایه و سود، سن پترزبورگ، ۱۹۰۹. همچنین ریکس، *ارزش و ارزش مبادله* (۱۸۹۹)، فون بورتکیه ویکز، *محاسبه ارزش و محاسبه قیمت در سیستم مارکس (ارشیو علوم اجتماعی ۱۹۰۷-۱۹۰۶)*؛ لئو فون بوخ، *درباره عناصر اقتصاد سیاسی، بخش اول، شدت کار، ارزش و قیمت* (که در روسیه هم چاپ شده). هیلفردینگ از دیدگاه مارکسیستی نقد بوهم باورک را در *نقد بوهم باورک از مارکس (مطالعات مارکسی، جلد ۱، وین، ۱۹۰۴)* و در مقالات کوتاه تری در زمان نو تجزیه و تحلیل کرد.

در مورد مسئله دو جریان عمده در تفسیر و تکامل مارکسیسم – رویزیونیسم در مقابل مارکسیسم رادیکال ("ارتودوکس")، نگاه کنید به ادوارد برنشتاین، *پیش شرط های سوسیالیسم و وظایف سوسیال دموکراسی* (نسخه اصلی المانی، ۱۸۹۹، اشتوتگارت، ترجمه روسی، *ماتریالیسم تاریخی*، سن پترزبورگ، ۱۹۰۱، و *مسایل اجتماعی*، مسکو، ۱۹۰۱) و *از تاریخ و نظریه سوسیالیسم*، سن پترزبورگ، ۱۹۰۲، پاسخی به برنشتاین در *برنشتاین و برنامه سوسیال دموکراسی* نوشته کائوتسکی وجود دارد (اصل المانی، اشتوتگارت، ۱۸۹۹، چهار ترجمه روسی در ۱۹۰۶-۱۹۰۵).

درباره ادبیات مارکسیستی فرانسوی نگاه کنید به کتاب های ژولگد، *چهار سال مبارزه طبقاتی، خیردار! و مسایل دیروز و امروز* (پاریس، ۱۹۱۱)؛ پل لافارگ، *نترمیانیسم اقتصادی کارل مارکس* (پاریس، ۱۹۰۹)، همچنین نگاه کنید به آنتون پانه کوک، *نوگرایش در جنبش کارگری*.

در مسئله نظریه مارکسیستی انباشت سرمایه اثر تازه ای از روزا لوکزامبورگ به نام *انباشت سرمایه* (برلین، ۱۹۱۳) و تحلیلی از تفسیر نادرست او از نظریه مارکس توسط اتو باوئر وجود دارد، انباشت سرمایه (زمان نو، XXXI، ص ۸۳۱ و ۸۶۲)، همچنین نقدی از اکشتاین در به پیش و از پانه کوک در *روزنامه برمر بورگر*، ۱۹۱۳.

از ادبیات قدیمی روسی درباره مارکسیسم موارد زیر شایان توجه است: ب. چیچرین، *سوسیالیست های المانی در مجموعه علوم سیاسی بزوبرازوف*، سن پترزبورگ، ۱۸۸۸، و *تاریخ آموزه های سیاسی*، بخش ۵، مسکو، ۱۹۰۲، ۱۵۶ صفحه؛ پاسخی به نوشته بالا توسط زیبر تحت عنوان *اقتصاد دان های المانی از عینک آقای چیچرین*، در مجموعه آثار جلد دوم، سن پترزبورگ، ۱۹۰۰؛ لو اسلومینسکی، *آموزه اقتصادی کارل مارکس*، سن پترزبورگ، ۱۸۹۸، ن. زیبر *پژوهش های اجتماعی – اقتصادی دیوید ریکاردو و کارل مارکس*، ۱۸۸۵ و مجموعه آثار او در دو

جلد، سن پترزبورگ، ۱۹۰۰. همچنین بررسی سرمایه توسط جی کوفمن در وستنیک یورویی، ۱۸۷۲، شماره ۵- مقاله ای برجسته به خاطر آنکه مارکس در پس گفتار چاپ دوم سرمایه، استدلال های کوفمن را نقل کرد و آنها را همچون تشریح درستی از روش ماتریالیستی - دیالکتیکی خود، تأیید نمود.

در مورد نوشته های نارونیک های روسی درباره مارکسیسم: ن. میخائیلوفسکی - در روسکویه بوگاتسوف ۱۸۹۴، شماره ۱۰ و ۱۸۹۵ شماره های ۱ و ۲؛ همچنین تجدید چاپ شده در مجموعه آثار او - نکاتی درباره یادداشت های انتقادی استرووه (سن پترزبورگ، ۱۸۹۴). ک. تولین (و. ایلین) دیدگاه های میخائیلوفسکی را از نقطه نظر مارکسیستی در داده هایی که شاخص تکامل اقتصادی ما هستند مورد تجزیه و تحلیل قرار داد (این نوشته در سال ۱۸۹۵ در سن پترزبورگ به چاپ رسید اما توسط سانسور منهدم گردید)، بعد ها در سال ۱۹۰۸، این نوشته در مجموعه دوازده سال در سن پترزبورگ تجدید چاپ شد. دیگر آثار نارونیک ها: و. و. خطوط سیاسی ما، سن پترزبورگ، ۱۸۹۲، و از سال های هفتاد تا سده بیستم، سن پترزبورگ، ۱۹۰۷؛ نیکلای - آن، تصویر کلی اقتصاد ما پس از اصلاحات، سن پترزبورگ، ۱۸۹۳؛ و. چموف، مارکسیسم و مسأله ارضی، سن پترزبورگ، ۱۹۰۶، و طرح- نوشته های فلسفی و جامعه شناسی، سن پترزبورگ، ۱۹۰۷.

علاوه بر نارونیک ها به موارد زیر توجه کنیم: ن. کاره یف، طرح - نوشته های قدیم و جدید درباره ماتریالیسم تاریخی، سن پترزبورگ، ۱۸۹۶ چاپ دوم در ۱۹۱۳ تحت نام نقد ماتریالیسم اقتصادی؛ ماساریک، مبانی فلسفی و جامعه شناسانه مارکسیسم، مسکو، ۱۹۰۰؛ کروچه، ماتریالیسم تاریخی و اقتصاد مارکسیستی، سن پترزبورگ، ۱۹۰۲. برای ارزیابی درست مارکسیسم باید با آثار نزدیک ترین همفکر و همکارش، فریدریش انگلس، آشنا شد. فهم مارکسیسم و بررسی کامل آن بدون به حساب آوردن تمام آثار انگلس ممکن نیست.

برای نقد مارکسیسم از دیدگاه آنارشیسم رجوع کنید به و. چرکزوف، آموزه مارکسیسم، دو بخش، سن پترزبورگ، ۱۹۰۵؛ و. توکر، به جای یک کتاب، مسکو، ۱۹۰۷؛ و به سورل [آنارکو] سندیکالیست، مطالعات اجتماعی اقتصاد مدرن مسکو، ۱۹۰۸ رجوع کنید.

مقاله کارل مارکس (زندگی نامه مختصر مارکس و شرح مارکسیسم) در فاصله ژوئیه تا نوامبر ۱۹۱۴ نوشته شده است. نخستین انتشار در سال ۱۹۱۵ در دانشنامه گرانات، چاپ هفتم، جلد ۲۸ با امضای و. ایلین.

متن کنونی براساس دست نوشت لنین است که با نسخه چاپ ۱۹۱۸ مقابله و تکمیل شده است.

منابع ترجمه: نسخه انگلیسی، انتشارات خارجی پکن، چاپ دوم، ۱۹۷۰ و ترجمه فرانسوی از مجموعه آثار لنین جلد ۲۱.

یادداشت ها:

(۵) جورج جیکوب هولی اوک George Jacob Holyoake (۱۸۱۷-۱۹۰۶)، فلزکار اهل بیرمنگام، اصلاح طلب و میانه رو، طرفدار جنبش تعاونی رابرت اوئن، طرفدار رادیکال جدائی دین از دولت، فعال و بنیان گذار جمعیت های مروج سکولاریسم (مبدع اصطلاح سکولاریسم)، روزنامه نگار، طرفدار جامعه شناسی و فلسفه پوزیتیویستی آگوست کنت، فعال جناح میانه رو جنبش چارتیستی، فعال جنبش اتحادیه ای، فعال جنبش تعاونی، خواهان آشتی طبقات و مخالف مبارزه طبقاتی. (یادداشت مترجم فارسی) .

[۶] انگلس در مقاله اش دربارهٔ مارکس در *Handwörterbuch der Staatswissenschaften*, Band VI, S. ۶۰۳ و برنشتاین در مقاله اش در بارهٔ مانک در چاپ یازدهم دانشنامهٔ بریتانیکا، ۱۹۱۱، به اشتباه این تاریخ ها را ۱۸۵۳ تا ۱۸۶۰ ذکر می کنند. به مکاتبات مارکس، منتشر شده در ۱۹۱۳ نگاه کنید.]